

S. K. Neumann: Apostrofy hrdé a vášnivé

Milý, vroucí a mladý, především mladý talent je pan Neumann. Kdo řekl mladý, řekl heroický, prudký, čestný. Byl mi milý hned první knihou, která mi od něho přišla do ruky, sbírkou: *Jsem apoštol Nového Žití — a žádné se nelekám rány — jsem rytíř Nového Graalu — jsem rytíř bez bázně a hany.*

Myslím, že to zůstane ošklivou skvrnou na štítě t. zv. mladé kritiky, jak s knihou touto točila. Tolik slepoty, tolik malichernictví, tolik tuposti! A mladá, mladá je přece ta kniha a srdečná a otevřená a sladká! A mladá kritika jí nepochopila. Musil přijít člověk zestárlý již — pan Voborník — člověk z Národních listů — a musil ji teprve pracně ze *vzpomínek na své mládí*, na své slunce a na svůj máj — procesem reflexe a rekonstrukce vycítit v její ryze emoční, vysoko trysklé notě.

Pana Neumanna charakterisuje a odlišuje jedno na první ráz od skupiny t. zv. dekadentní: pevný, přímý, bezprostřední ideový útok. Pan Neumann není nic méně než impresionistický a náladový virtuósek, hráč s čínskými stíny. U ostatních t. zv. dekadentních básníků musíte si ideje jich teprve nepřímou *dedukcí* dobýt z jejich veršů, ne z toho, co podali, ale z toho, co pominuli, co přešli. Pan Neumann je neobyčejně vášnivý, temperamentní sensitiv, ale, což bývá dosti řídké, sensitiv *ideový*. Záhy stvořil si pan Neumann svou odlišnou notu: *propagační, ideovou, polemickou*, jak by se dala nazvat. Není básnický *malíř*, je básnický *architekt*.

V *Apoštolu Nového Žití* podal svůj ideový román, své rytířské tažení za Snem Života bohatého, čistého, dobrého, silného. V *Apoštolu Nového Žití* vystavěl svou ideovou pevnost. *Apostrofy* jsou na první

pohled boje, srážky, dunivé výstřely za zdmi této stavby. Ale jen na první pohled — přihlédnete blíže a vidíte, že v jiné části, v některých číslech této knihy dostavuje nebo přestavuje první stavbu.

Ideový intelektuelní anarchismus byl ideový styl *Apoštola Nového Žití*, jím vedl pan Neumann celou stavbu své knihy. Volný rozumový člověk postavený na rumech zvrhlé ukrutnosti a falešně, zvrhlé sentimentality — na rumech barbarství i dekadence — na rumech dnešní Society — to byl, myslím, sen básníka.

Sílu namísto násilí, Rozum místo chytráctví, Nenávist místo zášti a zloby, Cit místo sentimentality. Na tom je stavěna druhá jeho kniha s neobyčejnou důsledností, se vzácnou sestředěností myšlenkovou — kniha horká a proto přes zdánlivou nenávist (jež je pouze formou a prostředkem) kniha universální, očistěná, silně a prudké Lásky. (Pamatuju se zejména na krásné jedno číslo, nevím jakého názvu, kde idea tato přímo a odvážně byla vyslovena: *láska všech ku všem.*)

Nová kniha p. Neumannova pohybuje se vcelku intonací, strukturou, stylem v liniích knihy předešlé. Jest jen umělecky plnější ještě, myslím. Její rozbité volné verše tryskají výše, pění se a zpívají někde slunně a slavně jako rytmus Osudu.

Odbila hodina. Vztyčte
hrdého vzdoru krunýř!
Ženy počalo veliké
martyrium.

Hle, pro ten pohledu stesk
uprostřed banální luzy
a pro vše to opovržení
k troupům:

důvěru skeptika máte
v myslící oči svoje,
v panenskou pýchu ňader
a mládí.

Však jestli dni zoufalé sehnou
květ hrdosti vaší,
měšťákům neprodejte
to všecko.

Radš jděte s grisety taktem
pít svaté bohémy víno
z poháru veselého mládí
a jara.

(Do ticha vašeho srdce . . .)

Jinde mají linie vypuklé a pokojné jako staré basreliefy v abstraktní
hieratické své dikci. Jako příklad tento obraz z *Umění*:

SULTÁNO, SLUNCE!
Jediná, suverenní!
Pyšná!
Své polnice tóny nejčistší
a fanfáry nejradostnější
chci vydechnout ku chvále tobě.

Neboť tvé čelo nesklonil banální dnešek,
tvé oko nezakalil třpyt ohmataného zlata,
tvé ucho nezalekla hulákající luza,
a ústa tvá nepotřísnil polibek profánních.

Vznešená!
Neboť šla jsi otroky a nepozvedla jsi bičůl
Vykupitelko!
Neboť dotekem pohledu roztavilas okovy naše. —

SULTÁNO nádherná,
svého prsu bílou mohutnost
skloň k retům lačné mé extase!

Pan Neumann má vůbec smysl zvláštní grandiosity, která na živý
přítomný život dívá se velikýma rozšířenýma očima Orientálního
zvířete, sedícího nad propastmi věků jako nad stěnou skalní.

Ptseň národní je svého druhu typus. Tak silně a cele nečetli jsme
ještě vyslovenu ideu Anarchie jako tu. Jak hluboce pochopil pan
Neumann, že Anarchie přeskakuje, *musí* přeskakovat všechnu od-
vislost dědičnou, poněvadž je v ní in nuce všecka spoutanost ostatní.
Všechnu odvislost dědičnou, a tedy i národní.

Eh, kolik že ras kříží se v proudu mé divoké krve
a kolik smíšených rodů smísilo mok její tmavě rudý!?

— — — — —
— — — — —

Tak přetrhal bych rád vše, čím jsem k hroudě přirost'

a v trysku mohutném blah rozletěl se v dálku,
kde mlhy veleměst a bouře oceánů.

Individuum odstředěné z rodu, výjimka proti němu stojící je sujet
následujícího čísla *Nad poslední mrtvou v rodinné hrobce*. Individuum
nové, první člen nové kultury — to chce být p. Neumann.

S nesnesitelným záštím k těm, jež tys ještě ctila,
obrazoborec v chrámech, kam tys ještě chodila roky,
a s kypícím opovržením k těm, pro něž ti omluva zbyla,
kněz nepotřísněný v *nové renesance* dómě . . .

Kněz nové renesance! Několik čísel je zřejmě paganistických.
Volnost a nenasytnost požitku chce mít básník, ačkoli tuší, že přijdou
strašné dny zhnusení a vystřízlivění, popelcové hořké dny smutku
a smrti. (*Svaté pokušení*.)

Nemohu se zde šíře rozepisovat o dnešní renesanci pohanství,
kterou je všude cítit. Nemohu zde zeširoka dokazovat, v čem jest
její příčina; ale tolik stačí konstatovat, že renesance, jak jí rozumí

p. Neumann, neměla by smyslu. To by bylo prostě *barbarství* nebo *dekadence*, poněvadž opravdu pouhé smyslné excesy. Ale renesance právě je pravý opak barbarství i dekadence — a potřeba po ní zrodila se právě z dekadence a barbarství, v nichž žijeme. Pojmovou pro renesanci je snaha plného, klidného, *zdravého a krásného* života. Centrum její je snaha spojit *nejvyšší sílu s nejvyšší jemností*. Je pravda, že Renesance jest anarchistická, t. j. dává lidem plnou volnost.

„Dělejte, co chcete“, čte se v Rabelaisovi, ale nezapomínejme, že přístup do jeho ideálního světa mají jen lidé čestní, t. j. podle jeho názoru předem *zdraví*. Co nejméně chápala Renesance, byla choroba, a ta je právě vlastní jádro *dekadence*. A co by nám byla platná Renesance, po níž by se zase „příplazila *Nuda, Smutek, Žel*“?

Pan Neumann octnul se vůbec na několika místech v této knize blízko dekadenci, kterou, tak jsem ho alespoň chápal, chtěl překonávat novou Renesancí. Což jiného je chorobný strach *Demaskování*, co jiného v *De profundis*.

Umučen ubohým vzdorem, neschopen radosti v tobě,
s rozpálenými údy vleku se, nevěda kam . . .

Zde jsme na mile daleko od nepotřisněného pyšného kněze nové renesance. To je prostě stará, nejstarší dekadence. A stejnou dekadenci, t. j. mdlobu, chorobu, únavu, znechucení a následkem toho perversitu cítím v číslech *To bude* a *Zneznáma tě volám*, která je — psychologicky — celá motivována spiritualismem, tedy elementem právě cizím Renesanci.

Myslím, že překonávat dekadenci — její pasivnou mdlobu — je první podmínkou renesance. Nelíbí se mi tedy v první řadě báseň *Na Lianu de Pongy*. Volný intelektuální člověk — anarchista — a ležet tak na kolenou před nějakou subretkou, která beztoho neumí ani číst a jejíž celé umění je frivolnost — a před Paříží, před tou degenerovanou buržoasní Paříží — a plivat přitom po vlastní zemi — ne, to jest nearistokratické, neindividualistické. To jest jen snobismus, to jen obmezený Pařížan může si dopřát hloupost, aby myslil, že mimo Paříž není světa a života.

A pak ještě něco. Jak nelogický je tu p. Neumann! Klečí před Paříží, poněvadž je to *veliké světové* město, šlape po Čechách, poněvadž je to „*zemička*“. Ale jak nearistokratické je to. Vždyť individualisté musí se protivit *velikým masám, růstu velikých hromad!* To je právě princip Anarchismu, že chce všude *decentralisaci*, skupiny, co možná nejmenší. Vždyť proto bojuje i proti socialismu, jenž by vládou hromad dusil individualitu, poněvadž, jak známo, čím větší masy, čím větší hromady, tím pánovitější, porobnějši a silnější jich tlak na individuum, tím prudší nivelační proces.

Jinou velikou zradu na ideách Anarchie a Renesance, k nimž se zná p. Neumann, nalezl jsem v *Glose ironické*, adresované zešosatělému kdysi-revolucionáři (alespoň podle názoru páně Neumannova) Jaroslavu Kvapilovi. V básni té maluje svůj příští osud pan Neumann — jak bych to řekl . . . velice pozéřsky (nemohu si pomoci, ale slovo toto, třeba p. Neumann v úvodní větě proti němu protestoval, je tu správné jako terminus technicus):

Proč byste nevyčkal
před trůnem ŠTĚSTÍ svého
s úsměvem prozíravých
posledku dnů mých —

až se povleku blátem ulice, vyzáblý dekadent,
s hovorem cynika a s tváří naduřelou,
alkoholu důvěrný přítelíček . . .
až se povleku v nejposlednější krčmu!

Ale jaký je rozum, jaký smysl v takovém konci, ptám se p. Neumanna. *Volný, rozumový* člověk je přece ideál Anarchie — co tedy s malomocným blbým nevolníkem neřesti? A jak sentimentální je to, jak nerenesanční! Taková sentimentálnost ze Sturmu a Drangu dekadentně nabarvená! Jak hloupé skončit takto, když může člověk žít a bit se s nepřitelem! Což nedostaneme se nikdy přes to falešné dilemma, že rozumní a šťastní mohou být jen šosáci a ničemové, lidé

starého světa, a že hloupým a nešťastným musí být člověk nového světa! Hle, jaké šosáctví, jaké nejdekadentnější šosáctví. Hle, zde mladý renesanční prý člověk a věří v ně ještě!

Kdy konečně přijde Renaissance, aby nás dostala přes všechny ty sentimentálně-barbarsko-dekadentní močály plné zimmnic, bláta a hniloby do šťastné země Zdraví, Klidu, Slávy a Harmonie — do země vlažného suchého vzduchu a plně rozkvetlého Slunce?

Antonín Sova: Vybouřené smutky

Myslím, že problém života Sovova byl a jest jeden a jeho jméno že jest *umělecká Poctivost*. Poctivost od kosti, poctivost úzkostlivá a zne-pokojená, *Poctivost* a *Svědomitost*. Sovova duše stála a stojí stále na křižovatkách cest a větří po všech větrech. Myslím, že v jádře je nemocný tou nemocí ryze uměleckou, na niž zemřeli největší umělci moderní, takový Garšin, takový Julius Goncourt, takový Otto Ludwig, tou nemocí, jejíž jméno je svědomitost a úzkostlivost, přebytek analytických a kritických schopností duše, reflektivné sebemučení.

Sova je, myslím, zvláštní, po výtce moderní (užívám slova toho ne naslepo a vágně, nýbrž protivou k *antice*) duše: duše plná protiv, duše uduchaná a horečná a současně skeptická a zrazená. Duše plná vibrací jemných a subtilních, duše otevřená vši něze, grácii, křehkosti a současně od jádra vzbouřená, hněvivá, násilná a rozjivená, duše hlaholící válečnými polnicemi nových bouřlivých věků, duše zařatá ve vydrážděný hnus a vzdor, duše zadržlá beznadějí a zoufalstvím. Myslím, že nikdo z našich mladých umělců nepodal v tak žlučovitém, beznadějně zalklém a ode dna duše krví zakaleném a podlitým tónu všecku marnost, lichost, klam, podvod rozumného, poctivého, slavného, volného, pyšného života.

Sova přiznal vlastně teprve touto knihou, myslím, plně a sytě — v širokém výkřiku — vlastní ideovou svou podstatu, jejíž jen některé pruhy rýsovaly se v knihách předešlých — rýsovaly a stupňovaly přitom stále, dodávám. Myslím, že je podstatně básník *společenský* — tedy, jak říká stará přezralá poetika, *tendenční*. Ve *Vybouřených smutcích* vidíte zcela jasně celou *kritiku společenskou* — kritiku v nejpalči-